

„Valami más” a Munkáséletben

Amikor megismétlem a kérdést, már tudom, hogy úgyis átfogalmazom. De addig is: *kik olvassák a Munkáséletet?* — Nem a szerkesztés orientációját vallatta meg, hanem hazai magyar újságaink olvasótáborának megbízható felmérését kérte így számon Herédi Gusztáv *A Hét* 1971. október 15-i számában (*Újság és olvasó*).

Mert ha a lap lett volna a kért, akkor most, fél év múltán, mindenképp azt kellene megállapítanunk: a Munkásélet nemhogy ne tudná, kinek ír, de fél szemét igencsak az olvasón tartja, kívánságait fürkészendő. A beszámoló, levélváltások kinyomtatott tanúsága szerint az olvasók kérnek — és a Munkásélet újszólván a következő héten már *teljesít* is, de legalábbis megmagyarázza, hogy szűk terén miért nem elégíthet ki minden kívánságot. Az egyik olvasó több sportot szeretne és törvényszéki híreket, a másik orvosi tanácsot és technikai híradót, többet a nőkről és az ifjúságról, a harmadik folytatásos regényt olvasna szívesen ugyanitt — és így tovább. (Az csak véletlen, hogy e sorok írója a kolozsvári napilapnál, az *Igazságnál* hasonló céllal stimulált olvasó-közvélemény egész kívánságlistáját hallja most vissza a Munkáséletnek címezve. Véletlen, ami azért némi következtetésekre ad később támpontot, és addig is személyes tapasztalattal erősíti azt a szerkesztőségi postából kiolvasható feltevést, hogy a Munkásélet olvasókapcsolata eleven szerkesztőtársi együttműködés.)

A Munkásélet tehát — nem kis dolog! — meghonosította a röviden-frást, azzal a nyilvánvaló szándékkal, hogy minél több kívánságot teljesíthessen. Például az idei 3. számban több cikk, riport, ankét, kerekasztal-beszámoló mellett még a következő állandó vagy alkalmilag visszatérő rovatokat számoltuk össze: bel- és külpolitikai kommentár, lírai jegyzet művészfotóval, mikrointerjú egy szakszervezeti vezetővel, hírek kétféle változatban, szatirikus karcolatok, munkáslevelek, megjelent cikkek visszhangja, évfordulós megemlékezés, jogi tanácsadó, pedagógiai útmutató, lapszemle, rejtvény, sport, tévéműsor, humor, hirdetés — hogy a következő két-három számban a sor így folytatódjék, azaz bővüljön: orvosi tanács, törvényszéki tudósítás, filmelőzetes, szépirodalom, képzőművészet... És hogy egy ilyen sor mennyire végtelen, arra bizonyág, hogy mikor e sorok íródtak, az idei 15. szám éppen családrovattal, ételreceptekkel és divathíradóval köszöntött be. Ugyanezekben a hetekben a lap cikksorozatban feszegette a magyar színházak vidéki vendégszereplése bővítésének lehetőségét, vitát kezdeményezett étkezde-éttermek tevékenységéről, majd nem minden számban állást foglalt hol egy mester basáskodása ellen, hol a prémiumosztás nyilvánosságáért, hol a munkavédelmi szabályok betartásáért — egy szóval, mikor mi került látókörébe. Az idei számokat lapozva készségesen hitelt adhatunk a szerkesztői erőfeszítéseket jutalmazó sajtólevélnek: „Azért szeretem, mert érthető, közérdekű és szókimondó.”

Nyitás történt a Munkáséletnél, ez kétségtelen, a minél nagyobb változatosságra való törekvés formájában; és ebben nem kis része volt — mint láttuk — az olvasói igények kielégítésének. De kik ezek a kielégített olvasók? Nem osztályhovártározásukat illetően, mert az nyilvánvaló, hanem abból a szempontból, hogy a romániai magyar munkásság mely részét képviselik? Ehhez a kérdéshez most már egy lappolitikai felfogás vezetett el. Ezt mintha a szerkesztőség tenné fel önmagának, hogy említett törekvéseivel meg is válaszolja (mert az igényelt felmérés híján mi is csak ezekből a törekvésekből következtetünk a válaszra).

A Munkásélet olvasói tehát azok, akik minél többet — ha lehetne, mindent — szeretnének megkapni lapjukban. Ez az *egy*, legfennebb *két újságot járató* olvasóréteg, amelynek érdeklődése ugyanakkor sokirányú, sőt ideje is elég van a lap elolvasására. Rendkívül hálás, nagylelkű olvasóközönség; a megyei napilaptól, ahol dolgoztam, rendszerint hozzájuk látogattunk el, mikor lelki szükségét éreztük megbizonyosodni arról, hogy szavunkra figyelnek. Ők a mi régi barátaink; kár, hogy számuk az élet törvénye szerint inkább csökken, mint nő — ezt a Munkáséletnek a potenciális lehetőségektől messze elmaradó példányszáma is tanúsítja.

És itt módosul cselekvőbbre, mondhatnám mozgósítóbbra az indító kérdés: *kik olvashatnák* a Munkáséletet? Természetesen a munkások. De mit jelenthet ez — mondjuk — példányszámban? Nem akarok senkit nagy számokkal elbűvölni, egyszerűen csak nem találok érzékletesebbet a statisztika két alábbi fejezeténél:

1. értékben számítva jelenlegi ipari állóalapjainknak több mint háromnegyed részét az utóbbi tíz évben helyeztük üzembe, s mint ismeretes, csak az elmúlt évben kerekén negyedmillió új munkahely létesült. Mit jelent ez? A munkássá válás folyamatának példátlan ütemét és arányait (ez természetesen a hazai magyar lakosságra is áll), a termelés korszerűsödésének példátlan ütemét, az általános szakmai színvonal s vele együtt a műszaki-tudományos képzés, önképzés és érdeklődés ugyancsak példátlan ütemű növekedését. S mindezzel összefüggően

2. az elmúlt 25 év alatt több mint tizenegyszeresére nőtt országunkban a főiskolát végzett műszaki dolgozók száma, ugyanígy természetesen a magyar nemzetiségűeké is.

Íme, egy hatalmas, reménybeli olvasótábor. Nem mintha a műszaki értelmiségiek nem olvasnának rendszerint több lapot is, de sajtósági olvasmányigényeiknek kielégítését tudtommal eddig egyetlen magyar nyelvű lapunk sem tűzte ki céljává. A műszaki értelmiség sajtósági igényeiről szólnan mindenekelőtt a műszaki kultúra vagy tudományos-műszaki kultúra széles körét átfogó, változatos információkra és a hozzájuk kapcsolódó etikai kérdések megvitatására gondolok. Az orvosoknak, ha jól tudom, külön becsületbíróóságuk van; a *mérnökerkölc*s sajátos problematikáját vajon milyen társadalmi szakfórum vitassa meg?

És itt valamit a nyitásról általában, illetve a laptartalom változatosságáról. Önkényesen két irányulást különböztetnék meg: extenzív és intenzív irányulást. Az elsőn értem a legkülönbözőbb információk halmozását, a zurnalizmus-jelleg hangsúlyozódását; a másodikon a sajátos problémákban való elmélyülés nyújtotta változatosságot, a szakfórum-jelleg érvényesülését és benne — ennek megfelelően — az általánosító, szintetizáló, állásfoglaló publicisztika műfajának nagy fajsúlyát. Hogy a Munkásélet merre nyitott, azt láttuk. Olvasóösszetétel szempontjából nézve vajon ez azt jelenti, hogy kevésbé van jelen azokon a helyeken, ahol a munkásélet említett, minőségileg új problémái szakfórumot kérnek maguknak?

A változásokra jellemzően szóba hoztuk már a *műszaki kultúrát* mint a publicisztika nagy, lehetséges felvonulási terepét, amelyet azonban a lap oly aktív olvasóközvéleménye mintha szem elől tévesztett volna. De megállhatunk egy régi és örök problémacsoport, a *szakmai kultúra* problematikája mellett is. Vajon a száz-ezrével felzárkózott új munkások mit tudnak például olyan munkáshagyományokról, mint a szakmai becsület vagy éppen a szakma becsülete (hogy ne beszéljünk a szakma szégyenéről)? Érzékelik-e? S ha az ilyen kérdéseket igényes fórumként nem veti fel a Munkásélet, akkor ebből arra következtessünk, hogy általában szem elől téveszti a munkásélet sajátos kérdéseit? Nem, így túl messze mennénk, és igazságtalanságot követnénk el. Az igazság az, hogy a lap a szakszervezeti élet bőséges tükrözésével az üzemi élet demokratizálását — időszertű és fontos tennivaló! — szolgálja. Az igazság az, hogy igyekszik megismerni a szakmai tanulóifjúság gondjait-gondolatait. Külön figyelmet érdemel, hogy a lap idei 14. számában *műszaki küsszó*tárban kezdi ismertetni a román műszaki elnevezések magyar megfelelőit, amivel egyszerre szolgálja a hazai magyar nyelvapolást és a szakma alaposabb elsajátítását. Elemi szolgálat, de jó szolgálat. Itt azonban álljunk meg, mert ha az érdemeket így soroljuk tovább, megint csak eltávolodunk azoktól a bizonyos sajátos kérdésektől. Maradjunk meg módszerünknel, és fogadjuk el, hogy a lap azért olyan, amilyen, mert így elégíti ki olvasótáborát (fogadjuk el ezt a módszert azért is, mert arra az igazságra figyelmeztet, hogy bármely lap éppen milyenségével elégethet ki, tehát alakíthat olvasóközönséget magának).

Ismét cselekvőre fordítva a kérdést: *kiknek az érdeklődésére pályázhat* a Munkásélet? És mivel?

Elnézést a műszaki kultúra ki tudja, hányadszori idézéséért, de most ezt az igényt a lap két állandó rovata juttatja eszünkbe. Az egyiknek a címe: *Tudomány—technika*, a másiknak: *Ember és termelés*. Az első általában minden negyedik számban jelent meg ilyen ismeretterjesztő témákkal: „Az országhi közlekedés biztonságáról“, „A szivbetegségek megelőzése“ és hasonlók. Az ember és termelés pedig úgy találkozik a Munkáséletben, ahogy újságírásunkban a leggyakrabban még találkozni szokott (de ez, vagyis „termelési publicisztikánk“, már egész újságírásunk fejlődési nehézségeinek egy külön fejezete). Vallottunk kezdettől fogva egy alapelveket — és olyan meggyőződéssel, hogy lényegében máig sem kellett megtagadni. Valahogy így: a termelőmunkát az újságban is fő figyelem illeti meg, ha társadalmunkban fő helyen áll; az újságírásnak is ott kell a legnagyobb erővel segítenie, ahol egész előrehaladásunk sorsa eldől. Az olvasó a tudója, hogy segítőszándékban, újságírói erőfeszítésekben nem volt hiány, csak a gépies értelmezés folytán az eredmény lett néha fából vaskarika: az informáló szakemberektől kiszálláson hallottak többé-kevésbé okos elemzésként való visszamondása — sok ezer példányban. Itt jött aztán a nagy dilemma: van-e olyan csoda-újságíró, aki minden szakmának hitelképes tanácsadója? Jelentkezett a reakció is, ekként: az olvasó kikapcsolódást keres az újságban, éppen hogy nem akar arról olvasni, amiben egész nap fáradozik. Ez a felfogás azonban továbbgondolva nyomban megbukik, mert beigazolásához az kellene, hogy a szakember ne akarjon olvasni a szakmájáról, az értelmiségi ne szeresse az olyan olvasmányt, amelyen érdemes elgondolkozni és így tovább — holott mindennek épp az ellenkezője igaz.

De a „valami mást“ igénye, az igen, az egyenesen cáfolhatatlannak bizonyult. Mi az a más? Amit az olvasó amúgy is tud, az számára nem újság. Valami többlet kell, s a más — ez a többlet. Újdonság, persze — de hát a szabványosított termelés éppenséggel nem az a tevékenység, amely sorozatban produkálna az izgalmas újdonságokat. Akkor hát kereskedjünk felsőbb szinteken, az általánosabb összefüggések körül. Így nő meg a közgazdasági újságírás ársíója. Ezzel párhuzamosan azonban egy új gond is jelentkezik. Most már általánosabb összefüggésekben látatjuk a termelés kérdéseit; most már tudunk olyasmit közölni az egyedi olvasóval, amiről ő nem értesülhetett eddig — éppen csak az a baj, hogy amit mondunk, az őt nem mindig tudja eléggé érdekelni. Céltévesztésről szó sincs. Fennen hirdetjük a jó értelemben vett érdekesség és a lehetséges hatások közötti összefüggést, a gazdasági újságírást illetően is értjük a dolgunk, csak hogy még keressük az utat. És úgy tűnik, a Munkásélet is beállt az útkeresők derékhadába.

Ezt látva, éppen csak megkockáztatjuk a nyitással és a lap lehetséges hatóterületével kapcsolatos gondolatunk folytatásaként a kérdést: vajon nincs-e a lap számára egy saját, a többiekétől megkülönböztethető út a közös cél felé? Hazai magyar lapjaink sok jó tapasztalatát egybeolvasztotta, de vajon nem lehetne-e ő maga jobban meghatározható külön szín ebben a spektrumban? Persze a „merre tovább?“ szempontjából döntő, hogy egy hetenként megjelenő jó napilap akar-e lenni (ez alig lehetséges), vagy hetilapként a munkásélet társadalmi fóruma? És ha sem ez, sem az, hanem valami más, az is jó — csak legyen önmaga mindenképpen.

Most, ahogy leírva látom ezt a következtetést, szinte restelkedem miatta, mert egyrészt a Munkásélet szerkesztősege a kívülállónál bizonyára sokkal jobban végig gondolta az egészet, másrészt, amit mondtam, az már szinte közhelyszerű, nyilvánvaló igazság. De hát nem is a szerkesztési felfogást akartam elbírálni, hanem csupán jelezni szándékoztam, hogy a lap maga az, „aki“ önmagáért beszél, s tekintsék az egészet a győtrődésig érdekelt szerkesztői töprengések spontán kicsapódásának, amiben a Munkásélet idej kollektívja fölötti töprengés inkább a katalizátor szerepét töltötte be.

Kovács András